

Fondi tal-UE
ghal Malta
2014-2020

GVERN
TA' MALTA

MINISTERU GħAS-SOLIDARJETÀ
U L-ĞUSTIZZJA SOċċALI, IL-FAMILJA
U D-DRITTIXJET TAT-TFAL

SEGRETARJAT PARLAMENTARI
GHALL-FONDI EWROPEJ

ĠEMMA
know, plan, act.

Indipendenza finanzjarja **għall-persuni b'diżabilità'**

Il-kampanja edukattiva finanzjarja **ĠEMMA**

Din hi inizjattiva kofinanzjata mill-Kummissjoni Ewropea u l-Ministeru għall-Familja, Drittijiet tat-Tfal u Solidarjetà Soċjali permezz tal-Fond Soċjali Ewropew. L-ġhan tal-kampanja edukattiva finanzjarja huwa li teduka grupp vulnerrabbi differenti f'Malta dwar kif jieħdu ħsieb flushom u l-irtirar tagħhom. Il-website tagħna hija gemma.gov.mt u hija mfassla b'mod li tgħinek tagħmel deċiżjonijiet intelliġenti dwar il-finanzi personali tiegħek. Toffrilek calculators u suġġerimenti prattiċi dwar mistoqsijiet li jista' jkollok dwar il-flus u l-irtirar. Żurna fuq: www.gemma.gov.mt.

Bl-avvanzi li saru fl-aħħar snin, persuni b'diżabilità sar għandhom ħajja aktar indipendenti. Minkejja dan, l-isfidi fil-ħajja ma jiqfux. Il-mard jew id-diżabilità stess joħolqu certi sfidi, u dawn jistgħu ma jħallukx tieħu ħsieb tajjeb il-finanzi tiegħek; tibda ssibha diffiċċi tieħu certi deċiżjonijiet li jkollhom x'jaqsmu mal-flus, mat-tfaddil, mal-impieg, mal-ispejjeż tal-ħajja. Dan jista' jħalli impatt ukoll fuq l-għeżeżeż tiegħek f'każ li tiġi nieqes.

Dan l-ebook huwa maħsub biex jgħinek tkun aktar indipendenti billi jagħti tagħrif dwar kif tista' żżid id-dħul tiegħek (taħriġ, impieg aħjar, allowances) u tnaqqas l-ispejjeż (għajjnuniet b'xejn jew irħas) u jgħinek tinforma ruħek tajjeb, anki b'għajnuniet online li jeżistu.

1. L-EWWEL GHAJNUNA

Iż-żeuwġ entitajiet governattivi ewlenin li f'każ ta' bżonn min-naħha tagħhom jistgħu jwassluk għand entitajiet oħra huma:

- Is-Segretarjat Parlamentari għad-Drittijiet ta' Persuni b'Diżabilità u Anzjanitā Attiva: Tel: 2590 3140
- Il-Kummissjoni għad-Drittijiet ta' Persuni b'Diżabilità (CRPD): Tel: 2226 7600, SMS biss: 7978 8555 (Għawdex: 2155 6002); email: helpdesk@crpd.org.mt; website: crpd.org.mt

NGOs li jaħdmu ma' persuni b'diżabilità u l-familji tagħhom u li huma rregistrati mal-Uffiċċju tal-Kummissarju għal Organizzazzjonijiet Volontarji jistgħu jiġu aċċessati minn hawn: https://education.gov.mt/en/vo_home/Pages/vo_list.aspx.

2. AGĦMEL BUDGET BIEX TIPPROTEĞI FLUSEK

Agħmel budget kull xahar biex tkun taf fejn sejrin flusek u jekk intix tlaħhaq mal-ispejjeż. Taf, pereżempju, kemm qed tonfoq fuq groceries, divertiment, dawl, ilma, mobile, internet, eċċ. ? Il-vantaġġ tal-baġit huwa li jgħinek ma tispicċċax tiddejjen, ma tinqabadx bla flus jekk jitfaċċaw xi spejjeż għal għarrieda, u tkun tista' ġġemma' għall-quddiem.

Iddistingwi bejn dak li għandek bżonn u dak li sempliċement tixtieq li jkoll. Niżżejj il-mobile app tagħna dwar il-budget minn: www.gemma.gov.mt/downloadable-budget-planner/. Din l-app tagħmllekk ħafna mix-xogħol hi, u ma jkollokx għalfejn toqgħod tagħmel ħafna kalkoli. Kulma jkoll bżonn tagħmel hu li ddaħħal l-ammont tad-dħul fix-xahar u l-ispejjeż ta' kuljum skont il-budget li tagħmel inti stess.

3. TIDHOLX F'DEJN

Jekk diġà dħalt f'xi dejn, tippruvax issolvih billi tissellef, speċjalment minn persuni li isellfu b'imgħax għoli (użura). Kellem lill-bank, u fittex ukoll l-għajnejha mingħand persuna li tafda u li txitiegħek il-ġid, bħall-kappillan tal-parroċċa tiegħek jew Caritas Malta (Tel: 2590 6600).

4. ŻID ID-DĦUL TIEGħEK B'AKTAR TAħRIġ

Aktar ma għandek tagħrif u taħriġ, akbar iċ-ċans li jkollok impjieg b'paga tajba. Fil-website www.jobsplus.gov.mt/training-opportunities issib lista ta' opportunitajiet ta' taħriġ ipprovduti minn Jobsplus. Tista' wkoll tara l-kurrikulu offrut mill-MCAST, li tista' taċċessah minn: www.mcast.edu.mt/mcast-prospectus-2020-2021/.

5. BIEX TIBDA TAħDEM

Irreġistra online bħala persuna b'diżabilità ma' Jobsplus hawn: <https://jobsplus.gov.mt/job-seekers-mt-MT-en-GB/guidance-services/inclusive-employment-services>.

Meta tirreġistra tista' tibbenfika minn diversi skemi u inizjattivi ta' taħriġ li jgħinuk tfitteż impjieg u takkwista ħiliet biex tagħraf tadatta ruħek għad-din ja tax-xogħol, jissapportjawk fil-perijodu ta' transizzjoni bejn id-diżimpieg u l-impieg, jgħinuk tiffoka fuq aspetti partikolari tax-xogħol, u jirreplikaw l-impieg biex jgħinuk iżżejjid il-ħiliet u l-impiegabilità tiegħek.

Ara wkoll:

- Fondazzjoni Lino Spiteri: info@lsf.org.mt; www.linospiterifoundation.org
- Aġenzijsa Sapport: support@gov.mt; <https://support.gov.mt/en/Contact-Us/Pages/Contact-Details.aspx>

6. FADDAL

Hu īsieb warrab xi ħaġa kull xahar biex issibha taħt rasek meta jinqala' l-bżonn. Ippjana għal żmien l-irtirar tiegħek billi thallas il-kontribuzzjonijiet kollha tas-Sigurta' Soċjali. B'hekk ma jkunx hemm impatt negattiv fuq l-ammont tal-pensjoni tiegħek meta tirtira u impatt ġażiñ ukoll fuq l-għejjez tiegħek. Ftakar ukoll li fi żmien l-irtirar id-dħul tiegħek se jonqos u l-bżonnijiet jiżidiedu. Tkun taf jekk ikunux qed jitħallsu l-kontribuzzjonijiet tas-Sigurta' Soċjali billi tara l-payslip li tingħatalekk mal-paga jew billi żżur l-eqreb uffiċċju tas-Sigurta' Soċjali fuq www.servizz.gov.mt/en/Pages/Servizz/Locations/default.aspx

7. HOUSING SOĆJALI GHAL PERSUNI B'DIŽABILITÀ

Tista' tapplika għall-housing soċjali u għal beneficiċċi oħra relatati mal-housing, fosthom ghajjnuna biex tagħmel xogħlijiet ta' adattament fid-dar relatati mad-diżabilità.

Awtorità tad-Djar: customer.care.ha@ha.gov.mt; <https://housingauthority.gov.mt/en/Pages/Schemes/all-application-forms.aspx>

8. IL-KARTA EWROPEA TAD-DIŽABILITÀ

Applika mas-CRPD għall-Karta Ewropea tad-Dižabilità, li toffri trasport b'xejn mal-Gozo Channel, trasport b'xejn għal appuntamenti fi sptarijiet tal-gvern, servizz bi priorità f'banek u dipartimenti governattivi, kif ukoll diversi skonti u beneficiċċi f'numru ta' pajjiżi tal-UE.

9. UŽU TAT-TEKNOLOGIJA

Fid-dinja tal-lum diffiċċi tgħaddi mingħajr il-kompjuter, il-mobile, l-internet u għajnuniet oħra moderni bħal dawn. Għal għajjnuna fl-akkwist ta'

apparat teknoloġiku kif ukoll taħriġ fl-użu tiegħi kellem lill-Fondazzjoni għall-Aċċessibilità tat-Teknoloġija tal-Informatika (FITA) fuq dan il-link <https://fitamalta.eu>

10. BENEFIĆČJI SOĆJALI LI TISTA' TKUN INTITOLAT

GħALIHM

Dawn jiddependu mill-età tiegħek, mill-gravità tad-diżabilità, minn jekk sirtx diżabbi qabel jew wara li kont impjegat, u ġallastx il-kontribuzzjonijiet tas-Sigurtà Soċċali. Dawn jinkludu:

- Children Allowance Specjal - għal persuna b'diżabilità taħbi is-16-il sena (14 f'każ ta' vista batuta).
- Pensjoni tal-Invalidità - jekk sirt diżabbi u ma tistax taħdem aktar wara li ġħidim u ġallast 250 kontribuzzjoni tas-Sigurtà Soċċali.
- Assistenza Miżjudha għal Diżabilità Severa - f'każ li għalaqt is-16, id-diżabilità tkun gravi, tkun diżimpjegat, u ma tikkwalifikax għall-Pensjoni tal-Invalidità.
- Assistenza għal Diżabilità Severa jew Assistenza għal Persuna b'Vista Batuta - jekk id-diżabilità tkun severa jew inti persuna b'vista batuta, għalaqt is-16, u ma tikkwalifikax għall-Pensjoni tal-Invalidità.
- Assistenza għal Diżabilità - għal min ibati minn paraliżi totali permanenti, jew malfunzjoni gravi totali permanenti, jew marda totali permanenti, sew jekk ikkawża b'amputazzjoni jew mod ieħor, ta' driegħ jew riġel wieħed.
- Allowance Miżjudha għal Carer jew Allowance għal Carer.
- Assistenza Medika (SKA) - għal persuni li jbatu minn mard kroniku.

Aktar informazzjoni u formoli ta' applikazzjoni mid-Dipartiment tas-Sigurtà Soċċali minn din il-link www.socialsecurity.gov.mt

BENEFIĆČJI OHRA:

- Karta Safra (Skeda V): medikazzjoni bla ħlas għal persuna b'ċerti kundizzjonijiet kroniči.
- Karta Roža (Skeda II): aċċess għal ċerti prodotti medicinali għal persuna b'mezzi limitati.
- Ikel dijetetiku.
- Servizz ta' trasport biex tattendi appuntamenti mediċi fl-isptar ġenerali.

Aktar informazzjoni mill-Unità dwar l-Ispiżerija tal-Għażla Tiegħek / Taqsima Approvazzjoni ta' Mediċini minn din il-link:
deputyprimeminister.gov.mt/en/poyc/Pages/Home.aspx

11. GRANDEK BŽONN MIN JAMMINISTRALEK FLUSEK?

L-aħjar ħaġa kieku l-affarijiet tiegħek tieħu ħsiebhom int, imma jistgħu jinqalghu čirkustanzi li jxegħlu dawn l-affarijiet f'idejn ħaddieħor biex ma tingabadx f'xi dejn jew b'ħafna kontijiet mhux imħallsin, u tispicċa mingħajr servizzi essenzjali bħal dawl, ilma, mobile, internet, eċċ. Jistgħu jispiċċaw ibatu wkoll persuni li jiddependu minnek. Agħżel lil xi ħadd li tafda, għax jaf ikollok bżonn tafdah anki bi flusek il-bank u l-credit cards tiegħek. Kun ċar dwar liema affarijiet tridu jeħodlok ħsieb. Ikollok bżonn tagħmel prokura, li dwarha trid tkellem avukat tal-fiduċja tiegħek.

TIMPJEGA MIEGħEK PERSUNI B'DIŻABILITÀ?

Jeżistu diversi beneficij jekk timpjega persuni b'diżabilità, bħal eżenzjoni mill-ħlas tal-kontribuzzjonijiet tas-Sigurtà Soċċali dovuti minnhom; sussidju għal paga għal numru ta' ġimġħat għal kull persuna b'diżabilità li timpjega; rapport għal persuni b'diżabilità fil-perijodu transitorju bejn id-diżimpjieg u l-impjieg; tnaqqis mill-income tax għal spejjeż minfuqa f'adattament ta' bini, tagħmir ġdid u modifiki u taħriġ biex timpjega persuni b'diżabilità.

Aktar informazzjoni: Jobsplus u CRPD (ara dettalji fuq)

L-EDUKAZZJONI TA' WLIEDEK B'DIŻABILITÀ

Għajnuna marbuta mal-edukazzjoni ta' wliedek, bħal Learning Support Educator (LSE), Servizz Psikoloġiku, l-użu ta' tagħmir teknoġiku, Early Childhood Intervention, eċċ.

- Servizzi Nazzjonali ta' Support għall-Iskejjel: studentservices.mede@gov.mt.
- Child Development Assessment Unit (CDAU): [https://education.gov.mt/en/education/student-services/Pages/Special_Education/Access-to-Communication--Technology-Unit-\(ACTU\).aspx](https://education.gov.mt/en/education/student-services/Pages/Special_Education/Access-to-Communication--Technology-Unit-(ACTU).aspx) kif ukoll https://education.gov.mt/en/education/student-services/Pages/Special_Education/Early-Childhood-Intervention.aspx

QED TGħIN LIL XI ĦADDIEħOR B'DIŻABILITÀ?

Bħala qarib jew persuna tal-fiduċja, probabbli li inti taf il-persuna li qed tgħin aħjar minn ħaddieħor, għalhekk inti tista' tinnota kambjamenti fl-imġiba u fil-burdati tal-persuna li jistgħu jixegħlulek bozza ħamra. Għidilhom jinfurmawx meta jħossu li ma jkunux f'sikkithom. Kunu ċari bejnietkom dwar xi jkun mistenni minnek.

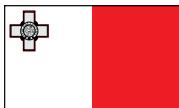

ĠEMMA
know, plan, act.

Għandek xi mistoqsija għal ĠEMMA?
Iktbilna fuq **gemma@gov.mt**

Għal aktar informazzjoni żur
www.gemma.gov.mt

Sibna fuq:

Programm Operattiv II – Fondi Strutturali
u ta' Investiment Ewropej 2014-2020
Rata ta' ko-finanzjament: 80% Fondi
mill-Unjoni Ewropea; 20% Fondi Nazzjonali

